

PRIRUČNIK
DUALNO OBRAZOVANJE
KROZ 25 PITANJA

“Ono što moramo naučiti da
radimo, učimo kroz rad”
Aristotel (384 B.C. - 322 B.C.)

Sadržaj

Uvod	7
PRVO POGLAVLJE Opće informacije o VET sistemu	9
1. Koja je razlika između „dualnog sistema“ i „VET sistema baziranog u školama“?	11
2. Koji je „najbolji“ VET sistem za jednu državu?	17
3. Koji su osnovni elementi „dualnog sistema“?	18
4. Ko su glavni akteri u VET sistemu?	20
5. Ko su ključni akteri?	21
6. Koje su opšte prednosti VET sistema?	23
7. Šta je cilj VET sistema u doslovnom smislu?	25
8. Gdje učenici uče o svojoj profesiji?	26
9. Koji su najvažniji kriteriji kvaliteta u sistemu VET?	28
10. Da li je VET sistem u skladu sa uslovima radnog okruženja?	28
DRUGO POGLAVLJE Ključni akteri	29
11. Koju ulogu ima kompanija?	31
12. Koje uslove je potrebno ispuniti u kompaniji?	32
13. O čemu ovisi kvalitet VET u kompaniji?	32
14. Kako saznati šta učenik mora/treba naučiti u kompaniji?	33
15. Zašto je kompaniji potreban mentor?	35
16. Kako postati dobar mentor?	35
17. Kako motivirati poslodavce da se uključe u VET?	36
18. Koju ulogu ima VET škola?	37
19. Kako je VET integrisan u obrazovni sistem?	39
20. O čemu ovisi kvalitet u VET školama?	41
21. Zašto učenici trebaju odabrati VET sistem?	42
22. Kako motivisati učenike da odaberu VET sistem?	44
TREĆE POGLAVLJE Uloga aktera:	49
23. Koja je uloga države?	51

24. Koja je uloga Privredne komore?	52
25. Koja je uloga socijalnih partnera?	53
Dualno obrazovanje – u crticama	55
Izvori:	57
O autoru Georg Brugger	59

Uvod

U svakoj nacionalnoj ekonomiji jedan od najvećih izazova je obezbijediti kvalitetnu radnu snagu. U Federaciji Bosne i Hercegovine nedostaje visoko kvalificiranih radnika, dok sa druge strane postoji jako veliki broj nezaposlenih. Očigledno je da postoji disproporcija između upisnik politika i potreba privrede, s jedne strane, i kvaliteta, pogotovo stručnog, obrazovanja, s druge strane. Iz ovih razloga, sistem Strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (VET) u Federaciji Bosne i Hercegovine će igrati vrlo važnu ulogu u prevazilaženju pomenutog jaza.

Međutim, VET nije bitan samo kao faktor kojim bih se postigli ekonomski ciljevi, ekonomski razvoj zemlje i održavanje visokog standarda življenja. Navedeni obrazovni sistem pomaže prelak iz škole na radno mjesto. Pozitivno utiče na orijentaciju u društvu mladih ljudi i usmjerava ih u odabir prave karijere.

Stoga su investicije u VET ključne. One su najbolja dugoročna investicija koja će pripremiti zemlju za budućnost. U FBiH, ovaj sistem baziran na školama, dio je srednjeg strukovnog obrazovanja. Taj sistem je drugačije koncipiran i osmišljen u odnosu na tzv. „dualni VET sistem“, koji postoji u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj. Opet, u nekim drugim zemljama postoje obrazovni sistemi koji su uključili, u svoj obrazovni sistem, neke od principa dualnog VET obrazovanja.

Ne postoji „najbolji sistem“ koji bi se samo preslikao u domaće zakonodavstvo. Zbog toga ovaj priručnik želi da ukaže na osnovne karakteristike „dualnog VET sistema“ i razlike između njega i postojećeg srednjeg strukovnog obrazovanja u FBiH. Takođe kroz odgovore na 25 pitanja nastoji da objasni šta je „dualni VET sistem“.

Važno je napomenuti da prilikom definisanja „najboljeg“ sistema srednjoškolskog strukovnog obrazovanja, treba voditi računa o stepenu razvoja društvenih odnosa, ekonomskoj snazi zemlje, različitim tradicionalnim navikama, te drugim potencijalima zemlje.

Ovaj priručnik namjenjen je svim akterima koji trebaju biti uključeni u definisanje, implementaciju i usavršavanje srednjoškolskog sistema dualnog obrazovanja na VET principima. To su svakako: nadležna ministarstva,

pedagoški zavodi, škole, budući učenici i njihovi roditelji, privredne komore, udruženja poslodavaca, i drugi društveni i ekonomski subjekti.

Priručnik će pokušati da, na prilagođen način, predstavi sve benefite ovakvog sistema, ukaže na potencijalne otpore i najbezbolnije i najefikasnije načine njihovog prevazilaženja.

PRVO POGLAVLJE

Opće informacije o VET sistemu

1. Koja je razlika između „dualnog sistema“ i „VET sistema baziranog u školama“¹?

Strukovno obrazovanje i osposobljavanje obuhvata teoretsko i praktično učenje. Praksa se može odvijati na nekoliko mjesta: u VET školi ili VET instituciji, (integrisano u časove, projekte ili radionice“ ili u kompaniji. Praksa u kompaniji takođe može imati više formi: od kratke obuke u trajanju od jedne sedmice do plaćene prakse s punim radnim vremenom u trajanju od tri godine. Postoji veliki broj različitih definicija dualnog obrazovanja, što predstavlja izazov za bilo kakvu komparativnu analizu. Dodatan problem je i činjenica da se relevantna terminologija ne koristi dosljedno u EU zemljama.

Stoga, prije objašnjavanja komponenti VET sistema, treba uzeti u obzir osnovnu razliku između pojmova da bih se izbjegao nesporazum, barem kada se koriste u različitim kulturalnim pozadinama.

Prema Austrijskom, Njemačkom i Švicarskom VET sistemu, termin “dualni sistem” ovisi o postojanju cijelog seta (sistema) političkih, ekonomskih i kulturoloških uslova.

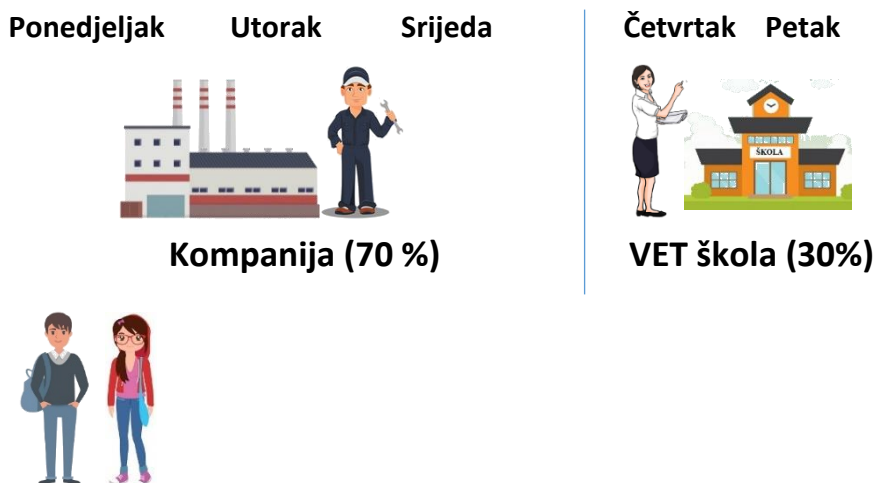
U „dualnom sistemu“ učenik prisustvuje obuci u prostorijama kompanije i teoretskoj nastavi u strukovnim školama. Dio obuke koji se odvija u kompaniji čini oko 70% ukupne obuke (trajanja prakse), ostalih 30% se odvija u strukovnim školama.

Trajanje prakse se određuje na osnovu odabrane profesije i kvalifikacija i može trajati između dvije do tri i po godine.

Obuka u kompaniji i teoretska nastava u strukovnoj školi se može odvijati različitim danima ali se isto tako mogu razdvojiti na duži period, u tzv. „blok časove“.

¹ Referenca: Dualni VET sistem u Srbiji

Primjer sedmičnog plana u "dualnom sistemu"²:

Primjer godišnjeg plana sa blok časovima:

Januar 	Februar 	Mart 	April
Maj 	Juni 	Juli 	August
Septembar 	Oktoabar 	Novembar 	Decembar

U VET sistemima baziranim u školama, veći dio praktične obuke se odvija u radionicama u strukovnim školama. Obuka u kompaniji nije obavezna (iako neki programi nude pomenutu vrstu obuke).

² Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

Dio praktične obuke koji se odvija u školskim radionicama i/ili u prostorijama kompanije čini prosječno 20 % osposobljavanja dok se ostalih 80 % odvija u strukovnim školama.

Primjer sedmičnog plana u “VET sistemu baziranom u školama”:

I u ovom slučaju postoje blok časovi, npr. praksa u trajanju od 4 sedmice u jednoj školskoj godini u kompaniji i/ili u školi gdje praktičnu obuku drže instruktori (tzv. učitelji prakse)

Kako uporediti ova dva tipa?

Ova dva sistema imaju potpuno drugačiji strateški fokus i ciljeve.

Kada uzmemo u obzir samo sedmične planove, možemo zaključiti kako je rezultat u velikoj mjeri drugačiji obzirom na praktične kvalifikacije u profesijama.

Dualni sistem ima za cilj da osposobi praktikante kako bi postali kvalificirani radnici na najvišem nivou.

VET sistem utemeljen u školama (npr. U FBiH) učenicima pruža teoretsko znanje potrebno za univerzitet, ali ne i sveobuhvatne praktične vještine potrebne u profesiji. Očigledno je da učenici u sistemu baziranom u školi ne mogu dobiti sve vještine i sposobnosti potrebne u jednoj profesiji, što kompanije očekuju od njih.

Učenici koji završe praksu (u Njemačkoj) dobivaju **državno priznat VET certifikat**. Svaka kompanija u Njemačkoj ima na uvid koja znanja i vještine posjeduju praktikanti na osnovu izdatog certifikata. Ovaj certifikat **ne**

pruža kvalifikacije za upis na univerzitet (učenici sa završenom praksom moraju pohađati 2 do 3 godine škole kako bi dobili kvalifikacije potrebne za upis na univerzitet!).

Učenici sa završenom obukom u sistemu baziranom u školama, nakon 3 do 4 godine **polažu maturu i dobivaju certifikat o kvalifikacijama potrebnim za univerzitetsko obrazovanje** kao i **VET diplomu** (certifikat o stečenom znanju i vještinama u odabranoj profesiji).

Iz ovoga možemo zaključiti kako završeni praktikanti „dualnog sistema“ moraju pohađati školu još dvije do tri godine kako bi dobili certifikat da su dostigli nivo učenika koji su maturirali u sistemu baziranom u školama.

Postoji još nekoliko drugih formi VET programa³:

Mješoviti VET sistem:

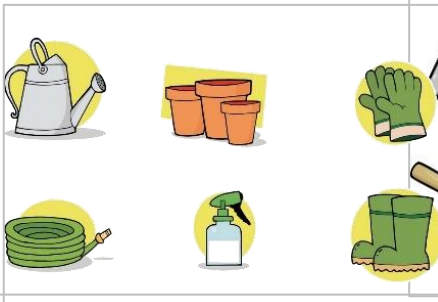
Ova forma VET-a ima obaveznu praksu (u kompaniji), koja nije ekvivalent plaćenoj praksi u dualnom sistemu (npr. U Finskoj: barem jedan semestar tokom tri godine programa „baziranog u školi“ je posvećen obuci na radnom mjestu).

VET baziran na radnom mjestu:

Veliki dio obuke se odvija na radnom mjestu u kompaniji (neki programi nude i dijelove obuke u školama). Ovi programi se često identifikuju kao „plaćene prakse“ ili „dualni sistem“.

Sve pomenute forme ovih programa funkcionišu po „**dualnom principu**“, koji se odnosi na kombinaciju teorije i prakse. Najvažniji faktor za postizanje dobrih rezultata u kompanijama su **obuke bazirane na radnom mjestu**.

³ Referenca: Dualni VET sistem u Srbiji

Sljedeći prikaz⁴ jasno pokazuje razliku između „dualnog sistema“ (kompletan VET sistem) i (primjenu) „dualnog principa“ (koji se odnosi na VET sistem baziran u školama, mješoviti VET i VET baziran na radnom mjestu).

Dualni sistem = Dualni VET sistem = Dualni sistem osposobljavanja = Dualni sistem edukacije	Dualni princip = naizmjenična obuka = kombinacija teorije i prakse
Primjenjeno u	
Primjeri: Njemačka, Austrija, Švicarska	<ul style="list-style-type: none"> • VET sistem baziran u školama • Mješoviti VET • VET baziran na radnom mjestu
Prostori za obuke	
Kompanija i VET škola	VET škola i rjeđe kompanija
Tipovi praktičnog osposobljavanja:	
Plaćena praksa	Praksa/ praktična obuka
Odabir učenika	
Odabir vrši kompanija	NEMA selekcije
Fokus	
Praktična obuka	Teorijska obuka
Pravna osnova	
Za praksu u kompaniji: 70 % Ugovor o praksi i obuci po kojem praktikant prima platu ili naknadu za rad Za VET edukaciju u školi: 30 % Zakon o VET, Obavezni časovi Strukovni časovi(2/3) Časovi općeg obrazovanja(1/3)	U zavisnosti od zemlje, učesnici mogu ali ne moraju imati ugovornu obavezu prema poslodavcu i/ili primati platu/naknadu za rad (opcija) Oni se mogu smatrati učenicima koji nemaju status praktikanta
Diplome	
Praktikant dobiva nacionalno priznate profesionalne kvalifikacije ali ne dobiva certifikat naprednog nivoa, tj. certifikat za upis na Univerzitet	Certifikat naprednog nivoa za upis na univerzitet i Certifikat završene praktične obuke (VET diploma)
Odgovornost	
Poslodavac preuzima odgovornost za pružanje obuke praktikantu za određenu profesiju	VET škola je odgovorna za cijeli proces prenošenja znanja i vještina, potragu za mjestima obuke i samu obuku učenika
Podrška države	
Finansiranje javnih strukovnih škola (objekata, učitelja itd.), VET istraživanje, novi profili itd.	U zavisnosti od zemlje, finansiranje barem javnih strukovnih škola
Ključni akteri	
Zainteresirane strane iz svijeta ekonomije (npr. kompanije) upravljaju sistemom	Faze učenja u kompanijama su od ključne važnosti

⁴ Referenca: Dualni VET u Srbiji

2. Koji je „najbolji“ VET sistem za jednu državu?

Postoje dva potencijalna pristupa:

- a) Pokušaj kopiranja „dualnog sistema“,
- b) Postepeno unapređivanje postojećeg sistema uvodeći komponente dualnog sistema i/ili dualnog principa

Kada je u pitanju FBiH, opcija pod b), koja podrazumijeva uvođenje „dualnog principa“ je ključna za promjenu i unaprijeđenje postojećeg VET sistema korak po korak. Pokazalo se da nije moguće, a ni poželjno, kopirati njemački „dualni sistem“. Taj model može poslužiti samo, kao osnova a nikako kao gotovo rješenje.

Svaka zemlja koja želi implementirati ovakav strani sistem ili samo njegove dijelove, mora uskladiti implementaciju elemenata VET-a sa vlastitim ekonomskim, socijalnim i obrazovnim ciljevima.

Ukratko, glavna problematika je kako vješto implementirati elemente (npr. iz njemačkog sistema) a ne kopirati u potpunosti sistem neke strane zemlje. Dakle, to jedino može biti proces selekcije i adaptacije koji uvjetuju ciljevi one zemlje koja vrši pomenutu implementaciju.

Ovaj priručnik može pružiti samo pregled osnovnih komponenti VET sistema ali ne i dublju i detaljniju analizu.

Iz prethodnih iskustava se vidi da ne postoje jednostavni i brzi oblici implementacije zasebnih dualnih elemenata ili cijelog sistema. Najprije je potrebno razviti koncept. Proces selekcije i adaptacije dualnih elemenata mora biti usklađen sa postojećim sistemom i ustavnom strukturom zemlje. Njegova implementacija mora biti postepena i pratiti promjene društvenih i ekonomskih odnosa u društvu.

Ne postoji „najbolji“ VET sistem na globalnom nivou. Svaka zemlja implementira ovakav sistem koji joj najbolje odgovara.

⁵ Referenca: Das Duale System in Deutschland- Vorbild für einen Transfer ins Ausland

3. Koji su osnovni elementi „dualnog sistema“?⁶

Pregled nacionalnih VET sistema nam govori kako skoro ni u jednoj zemlji ne postoji zaseban sistem već kombinacija više sistema u kojima dualni VET sistem i VET sistem baziran u školi (sa različitim udjelima) koegzistiraju.

Nacionalni VET sistem jedne zemlje postoji kako bi se dostigli određeni ciljevi; oni se razlikuju od zemlje do zemlje i, kao što je već pomenuto, ne postoji „najbolji“ sistem, već se postojeći sistem treba procijeniti u vidu performansi kako bih se postigli zacrtani ciljevi.

Takođe, ovakav nacionalni sistem se posmatra u kontekstu socijalnih podistema. Stoga je transfer dijela VET sistema ili njegovih zasebnih elemenata moguć samo sa uporedivim uslovima u datom kontekstu.

Prelazak na potpuno drugačiji sistem ne garantuje automatsko poboljšanje.

Tačnije: Kvalitet Strukovnog obrazovanja i osposobljavanja nije nužno u korelaciji sa VET formom (sistemom). Postoji niz dobrih i loših VET elemenata, u dualnom sistemu i VET sistemu baziranom u školama.

Iz gore navedenog se može zaključiti kako “dualni sistem” ne treba posmatrati kao cjelinu već njegove bitne elemente.

Koji su osnovni elementi njemačkog sistema?

1. Targetiranje:

kao sredstvo za postizanje ekonomskih, socijalnih i individualnih ciljeva

2. Fokus profesionalnog osposobljavanja:

Razvoj/obuka fleksibilnih, kvalificiranih i mobilnih profesionalaca sa potrebnim kompetencijama (u skladu sa uslovima prakse)

3. Naizmjenično učenje unutar dualnog principa

Preplitanje teorije i prakse, razmišljanja i rada,
Kompanija kao prostor za učenje je ključna

4. VET je zajednički projekat između države i privrede/biznisa

⁶ referenca: Das duale System in Deutschland - Vorbild für einen Transfer ins Ausland? Prof. Dr. Euler

koji podrazumijeva razvoj novih poslovnih profila i sprovođenje istraživanja

5. Zajedničko finansiranje VET

Proporcionalno finansiranje (od strane) države i poslovne zajednice
Uključenost biznis sektora u finansiranje održava relativno nizak nivo troškova države

6. Komplementarne ponude

Različite forme ovog sistema (npr. specijalne VET škole) nude različite vrste obuke

7. Definicija standarda kvalitete

8. Kvalifikacije učitelja i voditelja praksi

9. Balans između standardizacije i fleksibilnosti

Uzimanje u obzir različitih uslova koje moraju ispuniti učenici i kompanije u kojima se odvijaju obuke (npr. fleksibilan period obuke)

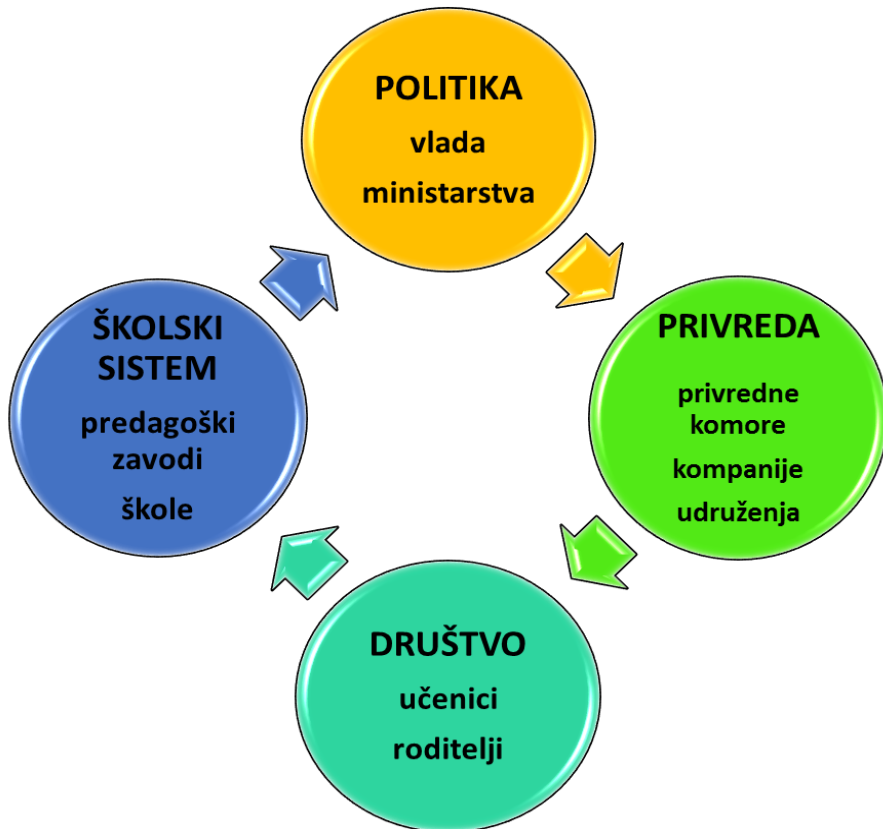
10. Kontinuiran razvoj VET sistema

Npr. u Federalnom insitutu za VET, VET istraživanje na univerzitetima

11. Prihvatanje „dualnog VET sistema“ u društvu

Visok nivo socijalnog uključivanja u zemljama sa „dualnim VET sistemom“.

4. Ko su glavni akteri u VET sistemu?

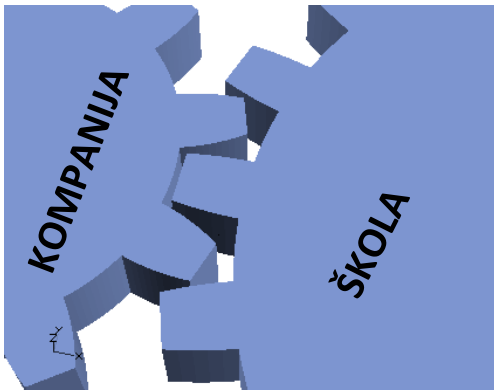

Da bi se uspostavilo Strukovno obrazovanje, potrebno je združiti snage **svih aktera** i raditi zajedno ka ostvarenju ciljeva!

Neophodno je da vlade i privreda rade kao partneri na razvoju profila radnih mjesta i standarda, sprovođenju neovisnih istraživanja, stvaranju prostora za obuke, selekciji i monitoringu odgovarajućih kompanija za osposobljavanje itd. Oni moraju biti uključeni u implementaciju propisa i sporazuma i konstantnom razvoju VET sistema. Sve navedeno doprinosi prihvatanju ovakvog sistema u društvu.

Strukovno obrazovanje i osposobljavanje je zajednički projekat!

5. Ko su ključni akteri?

UČENICI

Saradnja između glavnih aktera treba da teče neometano.

Najbolje je početi sa **dijalogom** i uspostaviti dugoročnu **saradnju**.

Ostali akteri: država, komore, pedagoške institucije itd., svi imaju svoju ulogu i određene zadatke. Ipak **ključna uloga pripada kompanijama i VET školama**. Kompanije i škole većinski upravljaju ovim sistemom.

Teoretsko znanje koje učenici dobiju u školama, primjenjuju u stvarnom radnom okruženju u kompaniji i obrnuto; ono što su naučili na radnom mjestu potkrepljuju tehničkim znanjima i VET škole.

Na primjer: Učenik u kompaniji ima priliku popraviti motor a u VET školi dobiva dodatno znanje i tehničke detalje o konstrukciji i funkciji motora.

Implementacija „**dualnog principa**“ se može odvijati na različitim kombinacijama lokacija i različitim rasporedom časova. Kvalitet implementacije dualnog principa zavisi od iskorištenosti potencijala učionica i „saradnje između lokacija za učenje“.

KOMPANIJA u kojoj se odvija učenje je jako važna jer pruža učenicima potencijal da uče u uslovima realnog radnog okruženja.

6. Koje su opšte prednosti VET sistema?⁷

Pogledajmo pobliže model „dualnog sistema“. On povezuje interese **društva, privrede i pojedinaca**. Postoje tri vrste interesa na koje ćemo se fokusirati. Sve ove interese potrebno je držati u balansu.

Interes pojedinca:

Kroz VET, pojedinci razvijaju vještine koje im omogućavaju da se suoče sa profesionalnim (i neprofesionalnim) izazovima. Pojedinač otkriva svoj potencijal, ostvaruje ga i oblikuje svoj život.

Društveni interes:

Kroz ovaj sistem, mlade generacije se socijalno integrišu u svijet rada i u društvo, na principima socijalne inkluzije i potpune integracije.

Interes privrede:

VET doprinosi jačanju ekonomskog i privrednog te individualnog kapaciteta. Nacionalni ekonomski cilj je razvoj ljudskih resursa, tj. osiguravanje kvaliteta i kvantiteta radne snage na tržištu rada. Kada je u pitanju biznis, cilj je omogućiti kompanijama kvalificiranu radnu snagu. Ekonomski cilj pojedinaca je povećati zaposlenost i osigurati egzistenciju.

Visoko kvalitetan ovakav sistem stvara kvalificirane profesionalce koji će doprinijeti **inovativnoj moći privrede** (uz istraživanja i studije na univerzitetima). Sposobni i stručni uposlenici su zaslužni za optimizaciju privrednih procesa, inovativnost, produktivnost i ekonomski razvoj.

⁷ referenca: Das duale System in Deutschland – Vorbild für einen Transfer ins Ausland?

Benefiti⁸:

Učenik

- Certifikati o profesionalnim kvalifikacijama
- Mogućnost dobijanja naknade za obuke
- Učenje u stvarnim radnim uslovima (kompanijama)
- Sticanje najnovijih vještina (u najmodernijoj okolini)
- Identificiranje sa kompanijom i profesijom
- Socijalna integracija
- Samostalnost i kreiranje vlastitog života u ranom dobu i pronalazak zaposlenja

Poslodavac

- Obezbjedivanje potrebnog broja kvalifikovanih radnika
- Ušteda na troškovima i troškovima dodatne obuke
- Učešće u definiranju sadržaja obuka u kompanijama i razvoju standarda
- Veći stepen produktivnosti

Vlada/Država

- ekonomski razvoj
- Smanjenje socijalnih tenzija
- Optimalna zapsolenost
- Mogućnost upravljanja VET sistemom i održavanja njegovog kvaliteta
- Pristup ranim pokazateljima ponude i tražnje na tržištu rada
- Uštede koje će iskoristiti za druge društveno opravdane potrebe

⁸ Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

7. Šta je cilj VET sistema u doslovnom smislu?

Dualni sistem u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj objedinjava obuku u kompaniji i edukaciju u strukovnoj školi u jedan program (dualno znači da sadrži dva dijela).

„Dualni sistem“ ima za cilj da pruži mladim ljudima profesionalne kompetencije (vještine, sposobnosti, znanje, iskustvo, motivaciju, organizaciju, identifikaciju...) sa kojima mogu početi raditi kao profesionalci nakon što završe VET školu.

To je kombinacija učionice i radnog mjesta, teorije i prakse, učenja i rada.

Ovo je jako efikasan model za strukovno osposobljavanje.

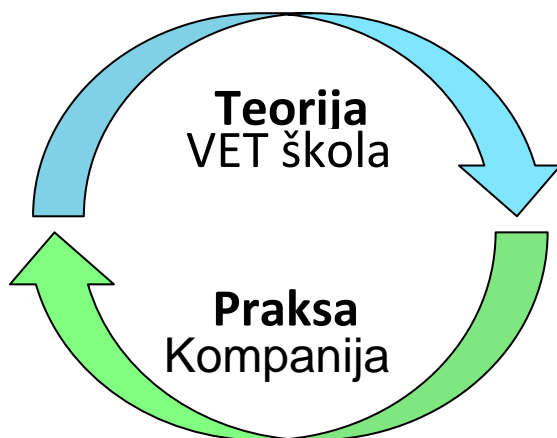
U „**VET sistemu baziranom u školama**“, učenik dobiva prvi uvid u rad kao obučeni radnik i stiče prve osnovne strukovne vještine. Gradi svoja iskustva u profesionalnom smislu i spoznaje da li je profesija koju je izabrao/la „ona prava“.

U zavisnosti od veličine praktičnog dijela obuke tokom VET kvalifikacije, učenici će se moći zaposliti u kompaniji, uz odgovarajuće kvalifikacije, nakon što maturiraju u VET školi.

Ukoliko je praktični dio škole za strukovno obrazovanje i obuku jako kratak ili se nedovoljno fokusira na praktične vještine, učenici završavaju ovakvu školu manje više sa većinski teoretskim znanjem i opet kreću skoro od nule. „Učenje kroz rad“ i dodatne obuke tokom rada, im donose dodatna znanja i vještine, i na kraju, postaju profesionalci sa svim potrebnim kompetencijama.

Šta je ključno u sticanju profesionalnih kompetencija?

- Nezavisnost VET sistema

Sjediniti TEORIJU i PRAKSU!

8. Gdje učenici uče o svojoj profesiji?

Učenici uče:

Praktični dio (kompetencije) podučava iskusan profesionalac (mentor, trener, „majstor“) u kompaniji

Teoretski dio (znanje) podučavaju učitelji i instruktori u VET školama

9. Koji su najvažniji kriteriji kvaliteta u sistemu VET?⁹

Ciljevi koji se žele postići moraju biti jasno definisani.

Najvažniji kriteriji za **postizanje visokog kvaliteta** su:

- Pravni okvir (zakoni, ugovori, minimalni uslovi)
- Definicija profila i profesionalnih standarda radnog mjesta
- Standardizovani nastavni plan za priznate profile radnih mjesta
- Standardi kvalitete (tj. uslovi odgovarajućih kompanija- oprema, organizacija, profili instruktora itd., i implementacija propisa)
- Standardi za VET škole (oprema, organizacija, profili instruktora (za teoretski i praktični dio)
- Kontinuirano usavršavanje učitelja i instruktora
- Saradnja kompanije i škole koji daju prostor za učenje
- Prelazak/ usklađivanje općeg obrazovanja ka ovom sistemu
- Motivisanje učenika atraktivnim ponudama zaposlenja i karijere
- Kriteriji i forma ispita
- Certifikat koji izdaje neovisna institucija
- Efikasan sistem monitoringa i evaluacije (kontrola kvalitete: usklađenost sa propisima institucija, npr. privredne komore)
- Kontinuiran razvoj VET sistema

⁹ Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

10. Da li je VET sistem u skladu sa uslovima radnog okruženja?¹⁰

DA, „dualni VET sistem“ je u skladu sa uslovima radnog okruženja jer ima jedinstvenu kombinaciju učenja u školi i na radnom mjestu. Poslodavci određuju nove oblasti zadataka i kvalifikacije za radno mjesto te stvaraju uslove za razvoj i unaprijeđenje novih standarda zapošljavanja. Korištenjem najnovijih tehnologija za osposobljavanje učenika, **poslodavci odgovaraju na potrebe tržišta rada.**

Što se tiče svih ostalih „mješovitih VET formi“:

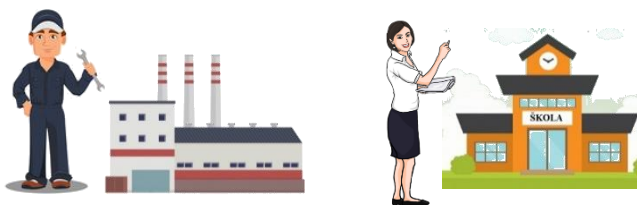
Zависи od njihove strukture (uloga kompanije, praktični dio obuke, uslovi za testiranje, kvalitet itd.)

¹⁰ Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

DRUGO POGLAVLJE

Ključni akteri

Kompanije i VET škole

i Učenici

Kompanije kao ključni akteri

11. Koju ulogu ima kompanija?

Kao što je već pomenuto: **Kompanija ima ključnu ulogu.**

Odgovorna je za praktični dio obuke kao važan dio Strukovnog obrazovanja. Kompanija određuje koju praktičnu obuku će učenik pohađati i brine se da učenik dobije kvalifikacije definirane u planu obuke u kompaniji u skladu sa nastavnim planom i programom.

Kompanija mora blisko surađivati sa VET školom kako bi sve aktivnosti bile usklađene. Ova saradnja mora biti kontinuirana i obostrana.

Osnovni ciljevi su:

- Usklađivanje plana obuke u kompaniji sa nastavnim planom i programom kao i prakse u školama sa praksom na radnom mjestu
- Obučavanje mladih ljudi kako bih se mogli zaposliti kao kvalificirani radnici juniori nakon završetka škole
- Briga o sigurnosti učenika na radnom mjestu
- Ponuditi praktičnu obuku najvišeg kvaliteta i sa najmodernijom opremom u datoj kompaniji
- Pripremiti učenike tokom prakse u stvarnim uslovima radnog mjesta za finalni ispit a naročito za buduću karijeru
- Ponuditi subvencije za troškove prevoza i simboličnu naknadu i/ili barem „besplatan ručak“ kao priznanje za njihovu predanost, rad, doprinos i motivaciju.

12. Koje uslove je potrebno ispuniti u kompaniji?

- Učenici trebaju pohađati praksu u odgovarajućim kompanijama;
- Potrebno je obezbjediti opremu (mašine i alati u skladu sa najnovijom tehnologijom, zaštita na radu itd.)
- Obezbjediti mentora (kvalificiranog i sa visokim nivoom profesionalnosti). Najmanje jedan stručnjak u kompaniji treba imati kvalifikacije mentora i podučavati i brinuti se o učenicima.

Kompanije moraju **ispuniti listu uslova** kako bi učestvovala u obuci učenika. Privredna komora provjerava ispunjenje pomenutih uslova. Ovo je neophodno kako bi se postigao kvalitet i zadovoljili utvrđeni standardi.

13. O čemu ovisi kvalitet VET u kompaniji?

Cilj je ponuditi **visoko kvalitetnu i sistematičnu praktičnu obuku** u stvarnim uslovima na radnom mjestu.

To ovisi najviše o:

- profesionalnim i obučanim uposlenicima
- obučanim mentorom koji podučava učenike
- uposleniku (npr. u odjelu za ljudske resurse) koji je odgovoran za praktične obuke
- kreiranju i pridržavanju planu obuke unutar kompanije
- dobroj opremi; najbolje bi bilo imati najsuvremeniju opremu
- pokazivanju i objašnjavanju praktičnog rada učenicima i davanje prilike učenicima da sami urade zadatke a ne samo da posmatraju (i dosađuju se!)
- dobroj saradnji sa VET školom (posebno sa „menadžerom za poslovne odnose“ i učiteljima)
- efikasnom menadžmentu kvaliteta (QM)
- sistemu za monitoring i evaluaciju i praćenje istog
- ispunjenju kriterija za certificiranu kompaniju koja ima dozvolu za podučavanje učenika u određenoj profesiji

14. Kako saznati šta učenik mora/treba naučiti u kompaniji?

Plan realizacije praktične obuke u kompaniji se zove Plan obuke u kompaniji¹¹:

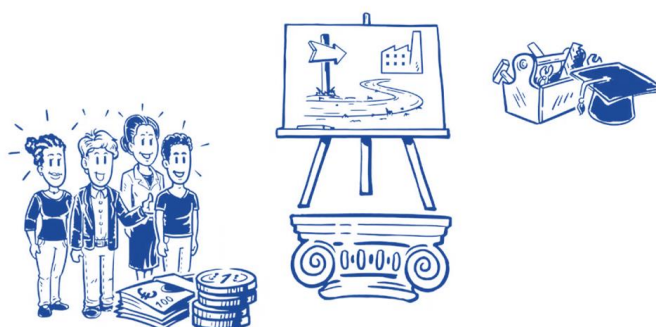
Struktura je:

- individualna
- objektivna
- blagovremena
- daje pregled svih planiranih aktivnosti obuke u svakom zasebnom odjelu

Osnovni **sadržaji** su:

- dijelovi standarda rada
- Ciljevi učenja: **ŠTA**
(vještine, znanje koje se prenosi)
- Realizacija ciljeva učenja: **KAKO**
(Detaljan sadžaj, primjeri...)
- Lokacija obuke: **GDJE**
- Trajanje obuke: **KOLIKO DUGO**

Plan obuke mora biti prezentovan i diskutovan u **kompaniji** zajedno sa učenicima, te se mora uskladiti sa **VET školom!**

¹¹ referenca: Handbuch für Ausbilder im prakt. Unterricht in den Firmen

Primjer Plana obuke u kompaniji:

Ime učenika:

TEMA?	ŠTA?	GDJE?	KAKO?	KADA?	KOLIKO DUGO?	BILJEŠKE	Status
Glavna tema (dio standarda zanimanja i/ili kurikuluma)	Ciljevi učenja (Vještine, znanje, itd.)	Mjesto obuke (Odjel, radno mjesto)	Forma obuke Vježbe, Obuke itd.	Godina obuke (1., 2., 3.)	Sedmica od.... do....		GOTOVO OTVORENO ✓ -
Sigurnosno kopiranje podataka	Poznavanje BAZA podataka općenito (datoteke i razina baze podataka) Pohranjivanje podataka na SERVERU Pohranjivanje podataka na mrežu Poznavanje koncepata i strategija izrade sigurnosnih kopija Poznavanje savremenih metoda pohrane podataka Da biste mogli ostvariti funkcije razotkrivanja podatka Poznavanje hardverskog sigurnosnog kopiranja Poznavanje koncepata spremanja podataka						
Otkrivanje virusa na mreži	Znati Antivirus programe za server, instalirati i konfigurirati i koristiti. Znati konfigurirati antivirus za e-mail, instalirati i koristiti. Znati koncept Antivirusa za LAN i update za instalaciju						

15. Zašto je kompaniji potreban mentor?

Kompanije moraju imati određene objekte za obuku i tehničku opremu kako bi ispunile uslove za učešće u edukaciji, no najbitniji faktor su profesionalne kompetencije instruktora u kombinaciji sa njihovim ličnim osobinama kako bi što kvalitetnije obučavali učenike.

Osnovni zadatak mentora je:

Da pruži sistematičnu obuku u uslovima realnog radnog okruženja (osposobljavanje na radnom mjestu).

Svaka kompanija treba imati barem jednog stručnog mentora, jer oni su ti koji najviše oblikuju rezultate edukacije!

16. Kako postati dobar mentor?

Obučavati mlade ljude je uzbudljiv posao i za to je potrebna posebna predanost. Stručnim uposlenicima se nudi pozicija „MENTOR za praktičnu obuku u kompanijama“.

Pregled tema „Mentor-Obuke“:¹²

- Provjera ispunjenja uslova za implementaciju praksi/obuka u kompaniji
- Učešće u selekciji učenika za praktičnu obuku u kompaniji
- Izvođenje praktične obuke/prakse u kompaniji
- Uspostavljanje Plana praktične obuke u kompaniji
- Metode rada sa učenicima na praktičnoj obuci
- Metode obuke
- Konfliktne situacije i njihova rješenja
- Saradnja sa školom

¹² referenca: Handbuch für Ausbilder im praktischen Unterricht in den Firmen

17. Kako motivirati poslodavce da se uključe u VET?

Evidentno je da su svakoj kompaniji potrebni dobri radnici sa najsavremenijim profesionalnim vještinama. Međutim, to je skupo i teško je naći takve radnike na tržištu rada.

Zašto da ih ne obučimo u ranoj fazi? Zašto da ne izaberemo motivirane, dobre učenike za VET edukaciju a kasnije i karijeru? Zašto da ne „povežemo“ jako mlade ljude sa određenom kompanijom u ranoj fazi dok su još učenici, i razvijemo njihove profesionalne vještine korak po korak kako bi im pružili perspektivu i inspirirali predanost? Zašto da čekamo dok tražnja za obučanim radnicima ne postane toliko visoka da se pozicija mora ispuniti u kratkom vremenskom roku sa nepoznatom osobom sa tržišta rada?

Podignimo svijest o potencijalu mladih učenika na praktičnoj obuci kako bi u njima prepoznali potencijalne uposlenike...

Oni mogu postati najbolja investicija za budućnost vaše kompanije.

Talent menadžment i razvoj ljudskih potencijala su jako bitni faktori, i to ne samo u velikim korporacijama na globalnom nivou.

...a šta je sa troškovima kompanija...?

U kratkoročnom smislu, učenik zahtijeva sljedeće troškove: vrijeme uloženo u pripremu praktične obuke, samo obučavanje učenika...Da, to je investicija. Međutim, **u dugoročnom smislu** to je sigurna i logična investicija.

Na ovaj način, kompanija obučava i motivira vlastite uposlenike, za budućnost!

→ dobri uposlenici su dragocjeni jer oni su ti koji vode kompaniju ka naprijed, otkrivajući i proizvodeći najkvalitetnije proizvode...

→ **Na ovaj način razmišljaju i djeluju uspješne kompanije već dugi niz godina!**

Ključni akteri u VET školama

18. Koju ulogu ima VET škola?

Osnovi cilj „dualnog sistema“ je da učitelji i instuktori u VET školama drže časove o općim i strukovnim predmetima (učenje bazirano u učionicama).

Slično vrijedi i za kompanije.

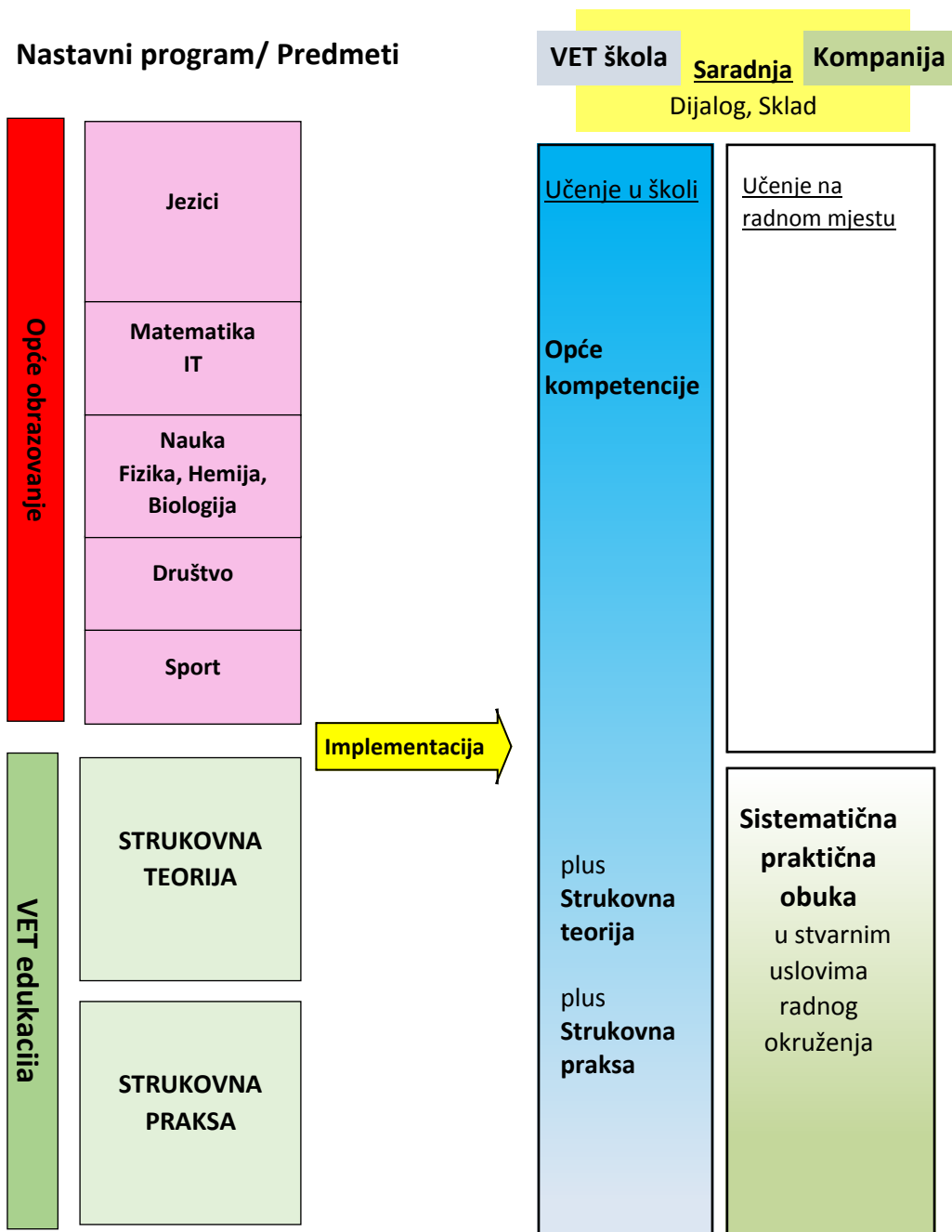
VET škola mora blisko sarađivati sa kompanijama kako bi se uskladio nastavni plan i program (uključujući teoretski dio) i praktična obuka u kompaniji. Stoga je neophodno imati direktan **dijalog** i konstantnu **saradnju** između kompanija i škole.

U svim drugim formama ovakvog sistema, škole preuzimaju zadatke kompanija, tj. veliki dio praktičnog dijela obuke. U ovim slučajevima, važno je da škole imaju kvalitetno obučene učitelje prakse (instruktore), kao i odgovarajuću opremu kako bi učenicima pružili najkvalitetniju i najmoderniju praktičnu obuku.

Da naglasimo: praktično iskustvo u stvarnim uslovima rada u kompaniji se ne može simulirati u VET školi.

Jednostavan, ali važan zadatak: „**podjela nastavnog plana i programa**“

Nastavni program/ Predmeti

19. Kako je VET integrisan u obrazovni sistem?

Uvidjeli smo da postoje različiti pristupi planiranju VET sistema. Bez obzira na tip sistema, važno ga je integrisati u postojeći obrazovni sistem.

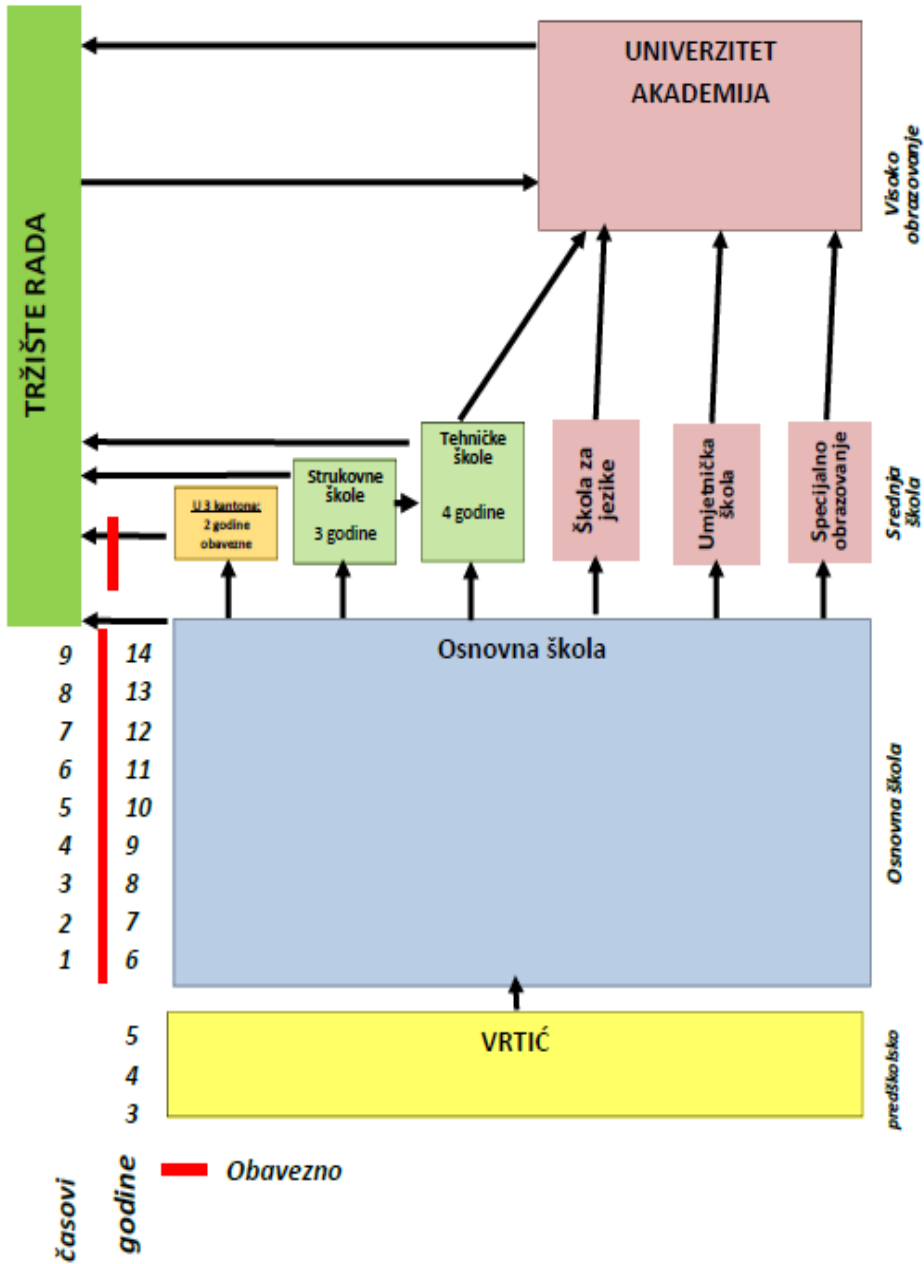
Tabela na idućoj stranici ilustruje kako integrisati VET sistem u obrazovni sistem FBiH.

Obrazovni sektor spada pod nadležnost 10 kantona koji imaju svoje vlastite zakone, budžete, ministarstva i sva prava i obaveze koje se odnose na obrazovni sistem. Strukovne i tehničke škole se smatraju školama za tehničko i strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Strukovne škole traju 3 godine i pokrivaju različite vrste zanata i obrta dok tehničke škole traju 4 godine i nude kvalifikacije za tehničare i prijem na univerzitet.

U procesu konstantnog razvoja/adaptacije ovog sistema jedne zemlje prema postojećim uslovima (novi ciljevi, druga tržišta, promjene u privredi, itd.), posebna pažnja se mora posvetiti fleksibilnosti. To znači da moramo raditi na visokom nivou prohodnosti, tj. kreiranju prilika za prelazak sa jednog nivoa obrazovanja na idući.

U „dualnom sistemu“ opisanom gore, postoji mnoštvo mogućnosti: od prakse do mastera i univerziteta; ali i kombinaciji edukacije i studija (dualno visoko obrazovanje). Takođe, ne trebamo zaboraviti i edukaciju za odrasle (odraslo učenje).

Pregled: VET u obrazovnom sistemu FBiH¹³:

¹³ Referenca: Tehničko i strukovno obrazovanje i osposobljavanje (TVET) u BiH u brojkama

20. O čemu ovisi kvalitet u VET školama?

Cilj je ponuditi **visoko kvalitetne časove** u strukovnim i općim obrazovnim predmetima.

To najviše ovisi o...

- kvalitetno obučeni učiteljima i instruktorima
- održavanju kontinuirane obuke učitelja (doživotno!)
- dobroj opremi, u skladu sa profesijama koje se nude
- dobrom menadžmentu škole (vodstvo, organizacija, plan razvoja...)
- upošljavanju koordinatora (menadžer za poslovne odnose) odgovornog za komunikaciju sa kompanijama
- praćenju nastavnog plana i programa koji treba podijeliti na teoretski i praktični dio
- dobroj saradnji sa kompanijama i diskusiji o Planu obuke u kompaniji sa mentorom iz kompanije
- uključivanju mentora iz kompanija u ispitni odbor za praktično testiranje znanja učenika
- zadovoljenju kriterija certifikovane VET škole (sa odgovarajućim obučeni učiteljima i opremom za različite profesije)
- dobrom i efikasnom menadžmentu kvalitete (QM)
- aktivnom sistemu za monitoring i evaluaciju i praćenje istog
- aktivnom sistemu za evaluaciju koji vodi neovisan kontrolor i praćenje istog

Učenici kao ključni akteri

21. Zašto učenici trebaju odabrati VET sistem¹⁴?

Iz perspektive mladih učenika:

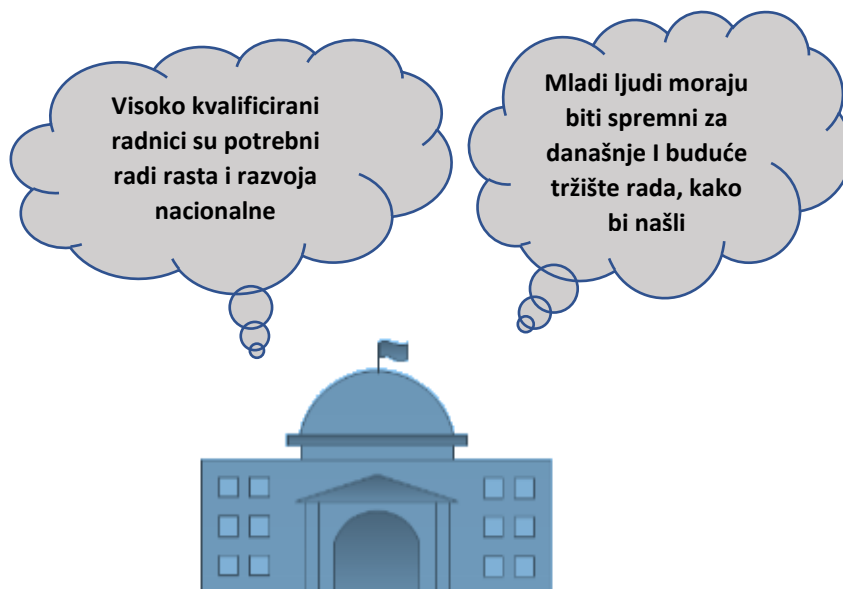

¹⁴ Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

Iz perspektive kompanija/poslodavaca:

Iz perspektive države/Vlade:

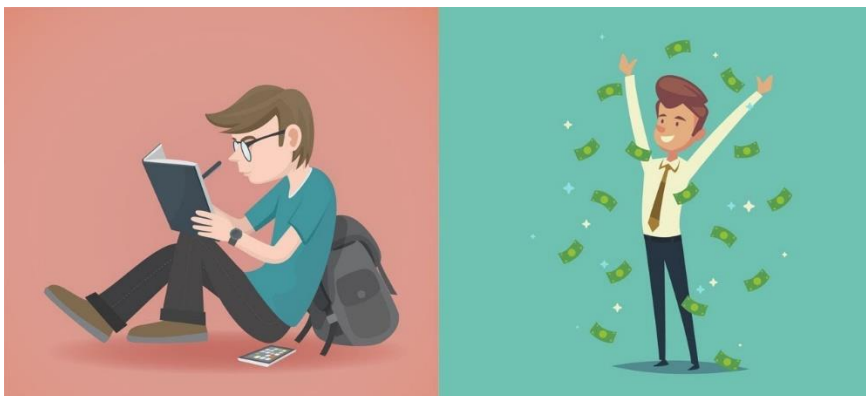
22. Kako motivisati učenike da odaberu VET sistem?

U Njemačkoj, skoro pola učenika koji su završili osnovnu školu odluče odmah uploviti u svijet rada kroz strukovno obrazovanje i osposobljavanje, a većina njih završi praksu u sklopu „dualnog VET sistema“. (Odluče se na ovaj put čak iako ne dobiju potrebne kvalifikacije za prijem na univerzitet!)

Ovakav sistem ima jako dobru reputaciju u Njemačkoj i puno brže donosi prihode od univerzitetske karijere.

Na ovaj način, učenici koji imaju 18 godina već zarađuju novac nakon što završe 3 ili 4 godine VET škole, dok učenici koji su na univerzitetu moraju nastaviti studij još nekoliko godina dok ne dobiju svoj prvi plaćeni posao.

Da ne zaboravimo da u nekim zemljama, kompanije nude plate i naknade čak i tokom perioda obuke.

Zaposlenje je jako važno za pojedinca u bilo kojoj zemlji, posebno u zemljama sa visokom stopom nezaposlenosti. Učenici koji odaberu karijeru na osnovu VET-a će dobiti praktičnu obuku važnu za tržište, u kombinaciji sa teorijom koja im povećava šanse zaposlenja na tržištu rada. U isto vrijeme, oni razvijaju svoje socijalne vještine i karakter.

Zajednička želja/uslov se može definisati na slijedeći način:

Kompanija traži vrijednog i kvalitetnog uposlenika, a učenik traži dobar, pouzdan i interesantan posao. Zašto ne početi odmah na prvi dan praktične obuke, koja svakako predstavlja prvi susret sa radnim mjestom.

Na tržištu rada u BiH, Evropi i širom svijeta je velika potražnja za kvalitetnim i obučanim radnicima.

U zemljama sa niskom stopom VET tradicije i drugačijim političkim, ekonomskim i kulturološkim uslovima, mladi ljudi često odlaze na univerzitet kako bi diplomirali, iako znaju da je stopa nezaposlenosti jako visoka za diplomirane učenike.

Teoretski, oni su visoko obrazovani ljudi, većinom sa malo praktičnog iskustva, koji su specijalizirali u jednom području gdje ima jako malo prilika za zaposlenje u regionu. Rezultat je da vrlo često rade poslove za koje nisu kvalificirani, odnosno poslove niskokvalificiranih.

Na kraju, kada je u pitanju „rast primanja“, kompetentni radnici sa većim iskustvom i radom doći će do veće plate a uz dalje obrazovanje njihova karijera će samo napredovati.

Svaka mlada osoba se susreće sa **ličnim izazovom** pronalaska prave profesije.

Svako ima različite talente, afinitete, ideje i sposobnosti. **Nije svako stvoren za učenje.**

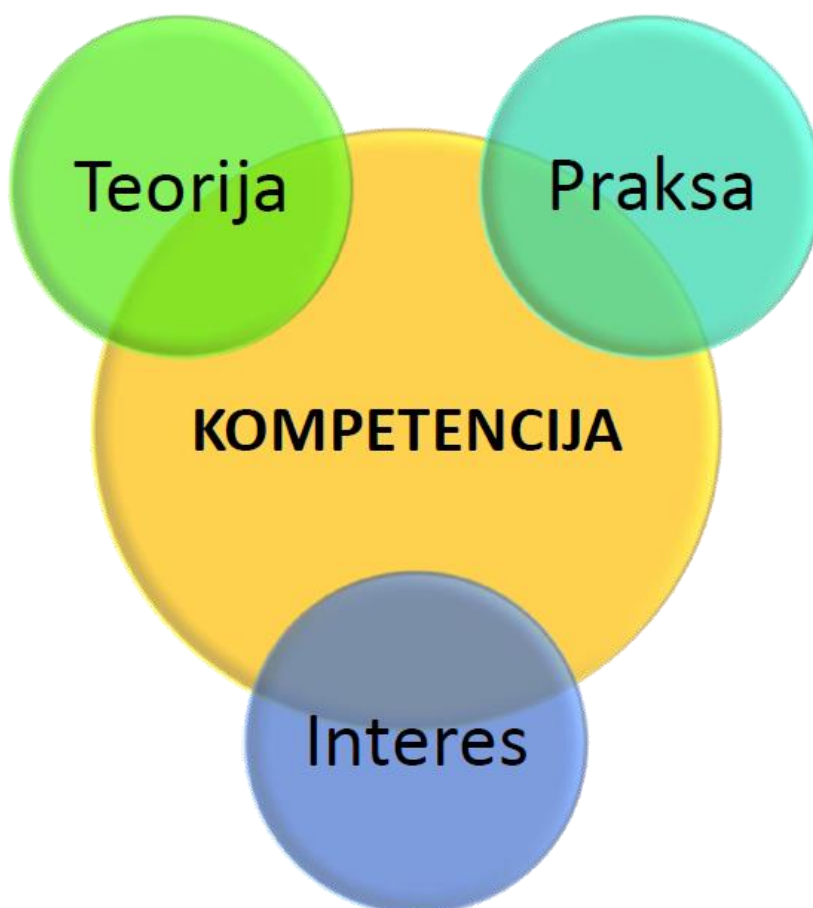

Ništa neće trajati zauvijek! Stoga je prava odluka SADA (i za blisku budućnost) izabrati VET put. Steći vještine i kompetencije i uključiti se u tržište rada čine dva ključna koraka u životu!

Izazov svim akterima je stvoriti primamljiv sistem sa dualnim elementima koji uči učenike da postanu uspješni profesionalci; jer svakoj kompaniji su potrebni takvi uposlenici.

Mali osvrt na KOMPETENCIJE

Motivacija i zainteresiranost su jedni od odlučujućih faktora u sticanju profesionalnih kompetencija.

A šta je sa karijerom nakon prakse?

Kako bi stekli visoke kvalifikacije, u današnje vrijeme je potrebno maksimalno povećati svoje šanse na tržištu rada; visoko kvalificirani radnici su potrebni širom svijeta čak i uz visoku stopu nezaposlenosti.

Sa više stečenog radnog iskustva i kontinuiranim obukama (npr. iz menadžmenta) uposlenik može dobiti više odgovornost u kompaniji (a samim tim se i plata povećava) te mu karijera ide u pravom smjeru, korak po korak. Stručni radnici sa dodatnim kvalifikacijama često postaju vođe timova (tim lideri), npr. u industriji, na proizvodnoj liniji.

Napredne kompanije (i velike korporacije u svakom slučaju) uglavnom podržavaju obuku uposlenika kao dio njihovog ličnog razvoja.

Kvalifikacije obučenog radnika uz dodatnu edukaciju se često porede sa završenim dodiplomskim studijem. Npr. U Njemačkoj, „majstor zanata“ je oficijelni ekvivalent dodiplomskom studiju na univerzitetu (nivo 6 EQF- Evropski kvalifikacijski okvir).

U različitim VET sistemima postoje razne mogućnosti prelaska - nakon završenog studija na radno mjesto - pa na dalju edukaciju; čak su moguće kombinacije ovog sistema sa univerzitetskim obrazovanjem.

Dok rade u kompaniji, obučeni radnici mogu prepoznati šta nedostaje na tržištu i započeti vlastiti biznis što bi značio biti svoj šef, i biti neovisan!

Konstantnim radom i dodatnim obukama, radnici mogu dobiti kvalifikacije i nakon par godina iskustva u strukovnoj profesiji, otvoriti vlastiti biznis.

VET nije slijepa ni jednosmjerna ulica. On nudi puno više prilika i puteva. Vi samo morate pronaći pravi put za sebe.

Početi sa VET edukacijom može biti vaš direktan put od škole do radnog mjesta i prvi važan korak u vašoj karijeri.

TREĆE POGLAVLJE

Uloga aktera

Država, Privredna komora, socijalni partneri

23. Koja je uloga države?¹⁵

Osnovni zadatak države/vlade je da uspostavi **pravni okvir** za VET sistem.

Na primjer, ovakav Njemački sistemom upravlja kombinacija koordiniranih zakona i regulativa. Centralnu ulogu ima Zakon o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju.

Ključni dio Zakona o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju čine regulative koje se odnose na obuku i koje je donijela federalna Njemačka vlada za svaku priznatu profesiju.

Regulative za obuku opisuju profesije, identifikuju potrebne vještine i znanja te određuju redoslijed i sadržaj obuke.

Uz to, svaka federalna država uspostavlja **okvirni nastavi plani i program** za vlastite strukovne časove u školama, tako da su u skladu sa regulativom obuke kada je u pitanju vrijeme i sadržaj.

Njemačka vlada takođe ima i druge važne zadatke:

- VET istraživanje (koje vodi Federalni institut za VET)
- Organizacija konstantnog razvoja standarda Dualnog VET Sistema
- Podrška nezaposlenim i onima u nepovoljnom položaju da pohađaju Dualni VET
- Podrška osobama sa invaliditetom da pohađaju Dualni VET
- Strukovna orijentacija
- Podizanje svijesti i angažiranosti u Dualni VET sistem

U Njemačkom “dualnom VET sistemu”, vlada finansira i nadgleda javne strukovne škole (koje nude edukaciju na pola radnog vremena; zainteresirane strane iz privrede, posebno kompanije, pokreću sistem i sami tim imaju kjučnu ulogu.

¹⁵ Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

*Mali osvrt na “STANDARDE OBUKE”

Standardi obuke se konstantno moraju unaprijeđivati te dodavati novi.

Standardi dualnog VET sistema se moraju bazirati na zahtjevima radnog okruženja. Stoga razvojem i unaprijeđenjem standarda upravljaju ekonomske potrebe.

Proces je sljedeći:

Poslodavci/kompanije identifikuju nove oblasti na radnom mjestu koje zahtijevaju prekvalifikaciju i započinju proces. Socijalni partneri i vlada (koje predstavlja Federalni institut za VET) pregovaraju i usvajaju standarde za Plan obuke u kompaniji. Uzimajući u obzir nove standarde obuke u kompaniji (regulative za obuke), razvijaju se i usvajaju odgovarajući obrazovni standardi za strukovne škole.

24. Koja je uloga Privredne komore?¹⁶

U VET sistemu baziranom na “dualnom principu” sa dva mjesta učenja, jako je bitno privući poslodavce i kompanije te pružiti kvalitetan process učenja u kompanijama i školama. Privredna komora je često glavni pokretač reformi i razvoja ovog sistema, posebno kada su u pitanju kompanije. Naravno, sve ovisi o kapacitetu (i organizacijskoj strukturi) komore koja preuzima odgovornost za zadatke u sistemu strukovnog obrazovanja i obuke.

Komora često obavlja sljedeće zadatke:

- Uspostavljanje VET odbora i ispitnog odbora te proglašavanje odluka odbora
- Nadgledanje obuke u kompaniji (hala, instuktori itd.)
- Savjetovanje kompanija u vezi sa strukovnim obrazovanjem i obukama (VET Konsultant) i uvjeravanje istih da učestvuju u ovakvom sistemu

¹⁶ Referenca: Dualni VET sistem u Srbiji

- Provjera i certificiranje kompanija i instruktora za obuke u kompanijama
- Edukacija instruktora za obuke u kompaniji
- Organizacija polusestrialnih ispita i završnih ispita te izdavanje VET certifikata (nacionalno priznatih!)
- Registracija ugovora za osposobljavanje
- Podrška kompanijama u pronalasku učenika
- Medijator između učenika i kompanija
- Stvaranje mreže za dijeljenje uspješnih praksi
- Identificiranje profesija kojima hitno trebaju kvalificirani radnici i novi modernizovani programi, ali i sama učestvuje u procesu

25. Koja je uloga socijalnih partnera?¹⁷

U njemačkom VET sistemu, socijalni partneri su uključeni u razvoj strukovnog osposobljavanja i obuke na razne načine kroz participativne procese. Pravilo je da se odluka prihvata tek nakon što je odobre sindikati i predstavnici udruženja poslodavaca u odborima Federalnog instituta za VET (institucija koja je dio Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke)

Stoga su socijalni partneri, sindikati i udruženja poslodavaca uključeni u:

- Razvoj regulativa za obuke
- Radničko vijeće nadgleda “praksu u kompaniji”
- Određivanju naknada za praksu
- Dio su ispitnih odbora

Uloga **Udruženja poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine (UPFBiH)** u VET sistemu može biti, ukratko:

- Upravljanje VET projektima koji postavljaju trendove (npr. razmjena učenika, dualna srednja škola)
- Širenje informacija o najboljoj praksi

¹⁷ Referenca: GOVET, Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj

- Obuka mentora
- Dodatna obuka poslodavaca u kompanijama
- Uspostavljanje centra za obuku koji bi poslužio kao model
- Prikupljanje podataka kao baze za odluke o politikama
- Pronalaženje novih tehnologija i priprema studija
- Umrežavanje (regionalno, nacionalno, internacionalno)
- Različite usluge u vezi sa karijerom, profesijama itd.

Dualno obrazovanje – u crticama

Ključni uslovi za postizanje dugoročnih rezultata:

- Visoka motivacija i saradnja svih VET aktera
- Jasno definirani ciljevi
- Jasan i sveobuhvatan pravni okvir
- Odgovarajući sistem finansiranja
- Opći obrazovni sistem koji priprema mlade ljude za VET
- Dva koordinirana mjesta za učenje (škola/kompanija)
- Selekcija učenika koju vrši kompanija
- Ugovor za obuke (između kompanije /učenika / škole)
- Definiranje standarda te ispunjenje istih u odnosu na uslove radnog okruženja (...odgovoriti na potrebe tržišta rada)
- Neovisni teoretski i praktični ispiti
- Sistem nadzora i podrške koji pružaju svi akteri
- Kontinuirana kvalifikacija učitelja i instruktora/mentora (važi i za praktične predmete tokom obuke u kompaniji)
- Promovisanje ideje VET sistema (da postoje beneficije za sve i da nudi mnoštvo prilika)

→ ...kreiranje situacije u kojoj svi pobjeđuju!

Izvori:

1, 3, 4, 16

“Dualno strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Srbiji”- Studija izvodivosti i izvršni sažetak, Prof. Dr. Euler
GIZ- Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit
GIZ VET projekat u Srbiji

2, 8, 9, 10, 14, 15, 17

“Dualni VET- Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Njemačkoj”
GO-VET – Zentralstelle der Bundesregierung für internationale Berufsbildungskooperation, im BiBB – Bundesinstitut für Berufsbildung

5, 6, 7

„Das duale System in Deutschland-
Vorbild für einen Transfer ins Ausland? “
Prof. Dr. Euler, Eine Studie im Auftrag der Bertelsmann Stiftung

11, 12

Handbuch für Ausbilder im praktischen Unterricht in den Firmen
GIZ-Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit
Projekt TVET in BiH, im Auftrag des BMZ

13

Tehničko i strukovno obrazovanje i osposobljavanje (TVET) u BiH u brojka
GIZ- Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit
Project TVET in BiH, im Auftrag des BMZ
“Analiza regulatornog okvira važnog za praktične obuke u kompanijama u kontekstu TVET-a” – Bosna i Hercegovina
GIZ – Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit
Project TVET in BiH, im Auftrag des BMZ

O autoru

Georg Brugger, integrirani stručnjak u UPFBiH, koji je postavljen od Centra za međunarodnu migraciju i razvoj (CIM).

Georg Brugger je započeo svoje šegrtovanje u industriji u Augsburgu u Njemačkoj i studirao ekonomiju na drugom obrazovnom putu. Godinama je radio u menadžmentu nakon što je potpuno prešao u područje stručnog obrazovanja i osposobljavanja. Radio je kao voditelj projekta i trener u Njemačkoj i inostranstvu godinama, i to u Južnoj Americi i balkanskoj regiji.

Koristit ćemo njegovo iskustvo kako bismo nastavili podržavati naše članice u realizaciji dualnog obrazovanja u kompanijama i školama za strukovno obrazovanje, u poboljšanju kvalitete praktične obuke i razvoju smjernica za dualni sistem.

